

³ Popis Sagerovih djela (rukopis) ispravio je i dopunio autor ovog teksta.

⁴ O intervencijama koje je priređivač poduzeo govori se na kraju ovoga prikaza.

⁵ Tekst pete Jeremijine tužaljke preveo je u stihovima dubrovački pjesnik Ignjat Đorđić (Đurđević) (1675.-1737.). Na te se stihove pjevalo u crkvama dubrovačke biskupije. Valjalo bi istražiti čuva li se taj napjev usmenom predajom i da li je negdje zabilježen.

⁶ Za navedeni podatak pisac zahvaljuje o. dr. Bonaventuri Dudi.

⁷ Skladatelj nije označio vrstu djela. Uz naslov je dodao samo: str. 173 – po Vlašiću.

⁸ Izniman je primjer pripjev *Et erit in pace...* u Gallusovu motetu *Ecce quomodo moritur iustus*.

⁹ U praksi se ponekad dovoljno ne ističe razlika među pojmovima unisono i equisono: prvi se odnosi na ujedinjenje dionica u istoj oktavi, a drugi na raspodjelu iste melodijske linije na više oktava.

¹⁰ Moguća je i drukčija raspodjela na odsjeke, pa je ovdje navedena jedna od tih mogućnosti.

¹¹ Broj uz oznaku vrste zbornoga sastava odnosi se na broj glasova.

¹² U skici ovoga odsjeka Sager je pribilježio i sopransku dionicu. Kako ona u oktavi udvostručuje jednu od dionica muškoga zboru, a i kontrapunktski nije spretno riješena, priređivač ju je odlučio izostaviti, pa je tako taj odsjek namijenjen samo muškome zboru.

¹³ Neka ova bilješka posluži kao prigoda da se ispravi propust u notnom tekstu: Sager je zbog četvrtinskih triola u t. 51 i 57 uveo mjeru 2/2, pa bi na tome mjestu trebalo stajati da je polovinka jednaka polovinki, a od t. 58 trebalo bi ponovno uvesti 4/4. Kako je tu unesena metronomska oznaka da je četvrtinka = 96, svaki će zborovođa lako uvesti tu (nebitnu) promjenu mjere.

¹⁴ Njirić, Nikša: *Zaboravljeni hrvatski skladatelj – O 10. obljetnici smrti Petra Sagera (190.-1989.)*, *Hrvatsko slovo*, 17. 12. 1999., str. 24.

¹⁵ I niz drugih revidiranih mjesta u skladbi uključuje izmjene po različitim osnovama, a ne samo po jednoj.

¹⁶ U tom je smislu zanimljiva *Missa mater Dei* za troglasni muški zbor i orgulje Pere Crnkovačkoga (1900.-1946., pravim imenom Ivanišić), osobito stavak *Gloria*. Djelo je objavljeno u *Sv. Ceciliji* 1938. godine.

U jesen te iste godine, u okviru *Dana orgulja u Istri*, festivala što ga organizira tvrtka *Lifestyle* iz Umaga vlasnice Vedrane **Gamboc**, održan je međunarodni susret predstavnika Crkve kao vlasnika orgulja, predstavnika službe zaštite spomenika, organologa i orguljara-restauratora iz Austrije, Hrvatske, Italije, Slovenije i SR Njemačke. Taj međunarodni susret na temu *Zakonska regulativa o zaštiti povijesnih orgulja* završio je pismenom Izjavom u kojoj se predlaže *Ministarstvu kulture Republike Hrvatske* osnivanje *Inicijativnog povjerenstva za spomeničke orgulje* koje bi trebalo usuglasiti i predložiti proceduru za zaštitu, očuvanje, obnovu i održavanje spomeničkih orgulja. Već je tada utvrđeno da to *Povjerenstvo* «nije nadležno za dodjelu pojedinačnih poslova na obnovi i održavanju orgulja».

Ministarstvo kulture je 02. 03. 2000. godine imenovalo *Povjerenstvo za zaštitu orgulja* u sastavu: Emin **Armano**, Ivan **Faulend-Heferer**, Božidar **Grga**, Jagoda **Meder** i fra Izak **Špralja**. Za predsjednika *Povjerenstva*, na prvom je sastanku izabran Emin Armano. Na zamolbu *Povjerenstva*, *Hrvatska biskupska konferencija* je kao svojeg predstavnika imenovala Hvalimiru **Bledšnajder**. *Povjerenstvo* djeluje pri *Upravi za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture* u Zagrebu, Ilica 44, jer se upravo pri toj *Upravi* nalazi središnja baza podataka o svim orguljama u Republici Hrvatskoj. Na sastanku *Povjerenstva* 13. srpnja 2001. godine odlučeno je da se s njegovim djelovanjem šira javnost upozna preko *Svete Cecilije*.

Povjerenstvo se od imenovanja sastalo četiri puta i obrađivalo teme iz predviđenog djelokruga rada. Izrađena je *Procedura za obnovu povijesnih i spomeničkih orgulja*. Pripremljena su i odaslana pisma svim Biskupijama u Hrvatskoj s molbom da Biskupije imenuju referente za orgulje na svom području. *Povjerenstvo* prati i situaciju na terenu te, s više ili manje uspjeha, pokušava intervenirati u pojedinačnim kritičnim slučajevima. U proteklom razdoblju najveću prepreku boljoj zaštiti orgulja predstavlja činjenica da pri biskupijama nema referenata za orgulje, a upravo bi oni trebali biti ključna spona između neposrednog vlasnika orgulja (župa ili samostanskih zajednica) i Konzervatorskih odjela nadležnih za određena područja.

Tek nakon imenovanja biskupijskih referenata za orgulje moći će se početi provoditi *Procedura za zaštitu povijesnih spomeničkih orgulja*. Dakako, članovi *Povjerenstva* su itekako svjesni da će još dosta vremena proći dok postupak opisan u *Proceduri* ne bude šire prihvaćen. Zacijelo će vremenom sve strane uključene u zbivanja oko orgulja steći puno povjerenje u odrednice *Procedure* i spoznati koristi koje im ona donosi! Nadu da će predviđeni postupak vremenom zaživjeti, budi činjenica da su se članovima *Povjerenstva* već javljale zainteresirane stranke s terena: vlasnici orgulja i orguljari!

Da bi nastojanja *Povjerenstva* postala što jasnija čitateljima *Svete Cecilije*, stoji na uvid tekst *Procedure za obnovu povijesnih i spomeničkih orgulja*.

ORGANOLOGIJA

O RADU POVJERENSTVA ZA ZAŠTITU ORGULJA PRI MINSTARSTVU KULTURE REPUBLIKE HRVATSKE

Čitatelji *Svete Cecilije*, koji prate organološke teme ili oni koji su tek zainteresirani za sudbinu naših mnogih povijesnih i spomeničkih orgulja zacijelo će se sjetiti tekstova objavljenih 1999. godine, a koji su izvještavali sa susreta orguljara održanih u Zagrebu povodom *Svećeničkog tjedna*. Tom je zgodom bilo govora o načinu pristupa obnovi orgulja pa je zaključeno da u Hrvatskoj ne postoji neki određeni redoslijed postupaka kod planiranja i pokretanja radova na nekim povijesnim i spomeničkim orguljama.

PROCEDURA ZA OBNOVU POVIJESNIH I SPOMENIČKIH ORGULJA

Procedura obuhvaća sljedeći niz postupaka:

- I. Vlasnik orgulja (župa, samostan) javlja referentu s područja svoje biskupije da planira zahvat na orguljama.
- II. Referent pri biskupiji i nadležni Konzervatorski odjel odlučuju o daljnjem postupku. Ako je riječ o obnovi, Konzervatorski odjel šalje na teren ovlaštene stručnjake da ustanove daljnji niz potrebnih postupaka.
- III. Projekt obnove u pravilu izrađuje priznati organolog. Projekt mora biti jasan i određen, odnosno razumljiv budućem restauratoru. Projekt se temelji na detaljnom opisu stanja instrumenta, povijesnim odrednicama i konzervatorskim načelima. Projekt obnove može ponuditi i orguljar restaurator, ali ga mora pregledati i odobriti organolog. Da bi predloženi projekt postao valjan, potrebna je suglasnost nadležnog Konzervatorskog odjela.
- IV. Vlasnik orgulja, odnosno komisija za obnovu orgulja raspisuje javni natječaj. Natjecati se mogu orguljari koji imaju licencu za obnovu određenog tipa povijesnih i spomeničkih orgulja. Ako ponude ne sadrže informaciju o licenci, komisija za obnovu orgulja dužna je potrebnu informaciju pribaviti od *Uprave za kulturnu baštinu Ministarstva kulture*. Komisija za obnovu orgulja odabire najpovoljnijeg ovlaštenog restauratora.
- V. *Uprava za kulturnu baštinu Ministarstva kulture* određuje nadzornika radova koji je dužan surađivati sa restauratorom i odgovara za kvalitetno i stručno izveden posao obnove. Nadzornik je ovlašten prekinuti radove kad posumnja u kvalitetu obavljenih radova ili primijeti nedosljednost izvođača radova u odnosu na projekt obnove. Nadzornik je dužan voditi iscrpnu dokumentaciju o tijeku radova i dati je na uvid svakoj zainteresiranoj strani.
- VI. Kolaudaciji moraju biti nazočni - osim komisije za obnovu orgulja, orguljara restauratora, nadzornika radova - i tri neovisna vrsna stručnjaka: orguljaš, orguljar i organolog. Uz kolaudaciju se obvezno izrađuje zapisnik nadzornika radova kojem izvođač radova prilaže kopiju dokumentacije (mjerenja, nacrti) nastalu pri obnovi.

Primjedba

Za redovito održavanje (ugađanje, čišćenje i otklanjanje manjih kvarova) povijesnih i spomeničkih orgulja potrebna je suglasnost nadležnog Konzervatorskog odjela, referenta za orgulje i organologa. Ta suglasnost je potrebna kako bi se izbjegle štete na povijesnim i spomeničkim orguljama koje mogu učiniti neovlaštene i nestručne osobe.

REFERENTI ZA ORGULJE PRI BISKUPIJAMA

Dužnost:

Dužnost biskupijskog referenta za orgulje je uspostavljanje veze između direktnog vlasnika orgulja (župa -

župnik ili samostan - predstojnik) i nadležnog Konzervatorskog zavoda te Uprave za kulturnu baštinu Ministarstva kulture.

Djelokrug rada:

Biskupijski referent za orgulje će, uz pomoć *Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske*, upoznati stanje orgulja na području svoje biskupije. On vodi posebnu brigu o očuvanju povijesnih i spomeničkih orgulja i surađuje s nadležnim Konzervatorskim odjelom.

Način rada:

Vlasnik orgulja (župa - župnik, samostan - predstojnik) povijesnih ili spomeničkih orgulja koji želi iste popraviti, prepraviti, preseliti ili ukloniti, dužan je o namjeri obavijestiti referenta za orgulje u svojoj biskupiji. Referent će zajedno s nadležnim Konzervatorskim odjelom razmotriti namjeru vlasnika i inicirati *Proceduru*.

Ako za obnovu dotičnog instrumenta krene postupak predviđen *Procedurom*, osnovat će se Komisija za obnovu orgulja, a biskupijski referent je obavežno njezin član.

Taj bi posao minimalno opterećivao referenta za orgulje pri biskupiji. Korist takvog organiziranja bilo bi sprečavanje nastajanja **nepovratnih** šteta na povijesnim i spomeničkim orguljama.

KRITERIJI ZA ODREĐIVANJE POVIJESNIH I SPOMENIČKIH ORGULJA

1. Godina kao granica za određenje povijesnih orgulja - 1900. (do sada 1850.);
2. godina kao granica za spomeničku kategorizaciju - 1950.;
3. spomeničku kategorizaciju i zaštitu mogu dobiti i posebno uspješni instrumenti sagrađeni i poslije 1950. godine.

Zagreb, 12. siječnja 2001.

Predsjednik povjerenstva za zaštitu orgulja:
Prof. Emin Armano

EUROPSKI SIMPOZIJ O ORGULJAMA
U GÖTEBORGU: KAKO OČUVATI
POVIJESNE ORGULJE?

Od 9. do 14. lipnja održan je u Göteborgu *Europski simpozij o orguljama (EOS 2001)* kao prvi u nizu godišnjih skupova stručnjaka za orgulje dogovorenih u rujnu 2000. na kongresu u Varaždinu. Na simpoziju su iz Hrvatske sudjelovali i varaždinski biskup mons. Marko **Culej** i kanonik Kaptola varaždinsko-čazmanskog Alojzije **Domislović**, koji su bili domaćini prvoga takvog skupa. Na tom skupu prihvaćena je *Rezolucija Varaždin 2000* koju su u ime sudionika kongresa potpisali njegovi pokretači Christoph **Bossert** i Luigi Ferdi-